

PAPER DETAILS

TITLE: MEVLÂNÂNA'NIN (672/1273) MESNEVÎ'SİNDE Hz. PEYGAMBER TASAVVURU

AUTHORS: Kasim SULUL

PAGES: 93-100

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/257574>

MEVLÂNÂ'NIN (672/1273) *MESNEVÎ*SİNDE Hz. PEYGAMBER TASAVVURU

Kasım ŞULUL*

İslâm medeniyet dairesinin bir neticesi olan ve Mevlânâ¹ tarafından *Keşşâfî'l-Kur'ân* ve *Fıkıh-ı Ekber*² diye de isimlendirilen *Mesnevî*, birçok özelliğinin yanı sıra 13. yüzyıl Müslüman toplumunun, Anadolu ve Konya halkının dünyasını da yansıtan bir ahlâk ve irşat eseridir.

Çeşitli çalışmalarla ortaya konan tespitlere göre Mevlânâ, *Mesnevî*'sinde fikirlerine dayanak noktası yaptığı âyet-i kerîmelere 1221, hadîs-i şerîflere 745 beyitte yer vermiştir.³ Bu veriler açık bir şekilde Mevlânâ'nın gönül ve düşünce dünyasının temel unsurlarına işaret eder ve onun tasavvurunu şekillendiren dinamikleri ortaya koyar.

Mevlânâ, “bilinen” İslâm'dan farklı yeni bir din türetmemiştir. Bilakis o, İslâm medeniyet dairesinin yapıcı ve tarz belirleyici temel kaynakları olan Kur'ân-ı Kerîm'e ve Hz. Peygamber'in sünnetine tam bağlıdır. Bunun en bariz şahitlerinden biri -her zaman sözün kıyasını sevmiş ve yüceltmiş- olan Mevlânâ'nın şu meâldeki mısralarıdır:

“Ben yaşadıkça Kur'ân'ın kölesiyim

Ben Muhammed Mustafa'nın yolunun toprağıym

Biri benden bundan başkasını nakelederse

Ondan da bızarım, o sözden de bızarım, şikâyetçiyim...”⁴

Bu tebliğde, *Mesnevî*'deki Peygamber (sav) tasavvurunun ana çizgileri –muhtasar bir şekilde- araştırılacaktır. Şöyle ki:

Mevlânâ, yüksek hakikatleri, metafizik alanına giren birtakım derin ve yüksek meseleleri uygun bir mesel ve mecazla (metafor) anlatmayı adet edinen irfân ekolüne

* Doç. Dr., Harran Ü. İlahiyat F. İslâm tarihi öğretim üyesi, e-posta: kasimsulul@gmail.com

¹ Mevlânâ'nın biyografisi ve eserleri hakkında geniş bilgi için bkz. Reşat Öngören, “*Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî*”, DİA, Ankara 2004, XXIX,441-448.

² R. Öngören, “*Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî*”, DİA, XXIX,447.

³ M. Dergâhî, *Âyât-i Mesnevî*, Tahran 1370/1991; B. Furûzânfer, *Ehâdis-i Mesnevî*, Tahran 1348/1969; *Meâhiz-i Kasas ve Temsilât-i Mesnevî*, Tahran 1370/1991; A. Dihhudâ, *Emsâl ve Hikem*, Tahran 1361/1982.

⁴ Mevlânâ, *Rubailer*, çev. Nuri Gençosman, İstanbul 1986, s. 216, rubai: 1052.

mensup mutasavvıf ârif bir filozoftur.¹

Hem semantik açıdan hem siyak-sıbak ve konu birliği gibi teknik yönlerden bakıldığında Mevlânâ, *Mesnevî*'sinde, köklü ve tutarlı bir varlık değerlendirmesi sunmuştur. Onun düşüncesinde, kevn muazzam bir vahdet, ahenk ve güzelliğe sahiptir. Bu esaslı varlık düşüncesi üzerine tevhid, âhiret, nübüvvet, adalet ve ibadet gibi esasları inşa etmiştir. Bu sâbiteler etrafında İslâm ahlakına ait yücelikleri hikemî bir tarzda kelama konu edinmiştir.

Mesela Mevlânâ'ya göre, “zekât verilmediğinde bulut gelmez”.² Bulut kelimesi yağmura dolayısıyla “rahmet”e işaret eder. İlahî rahmetin tezahür biçimlerinden birisi de yağmurdur. “Zekât verilmediğinde bulut gelmez” ifadesi başka manalara da işaret eder. Mesela günümüz dünyasında nimet bol olmasına rağmen zekâtın öğrettiği rahmetin kaybolması neticesinde insanîyet ailesinin büyük bir ekseriyeti çeşitli mahrumiyetler içinde kıvranıp durmaktadır.

Mesnevî'de, nübüvvet müessesesini esas alan çok belirgin bir Hz. Muhammed (sav) tasavvuru inşa edilmiş ve onun (sav) sevgisi, *Mesnevî*'nin belirli bir yerinde değil her tarafında dile ifade edilmiştir.³

Buna göre Muhammed Mustafa (sav),⁴ yaratılış ağacının en özenilmiş meyvesidir. O (sav), hakiki insâniyetin ta kendisidir.⁵ O (sav), –başka hiçbir delilin bulunmadığı varsayılabilir- yalnızca simâsı doğruluğunu kanıtlamaya yeterli olan yüce bir şahsiyettir.⁶

Şems-i Tebrîzî ile bir konuşmasında Mevlânâ, “Muhammed Mustafa (sav) bütün peygamberlerin ve velilerin serdârıdır” beyanında bulunmuştur.⁷

İnsan-i kâmil olarak tavsif edilen ve insan-i kâmilin anlatıldığı yerlerde hep Hz. Muhammed (sav) in şahsına yönlendirme yapılan *Mesnevî*'de temel hedef, birey ve topluma, -Allah'ın her mertebedeki tecellilerine mazhar olan insan anlamına gelen-insan-ı kâmil⁸ mertebesine ulaşmanın yollarını anlatmaktır. İnsân-ı kâmil, Hak ile halk

¹ Toshihiko İzutsu, *İslâm'da Varlık Düşüncesi*, çev. İbrahim Kalın, İstanbul 1995, s. 40, 89, 203-206.

² Mevlâna Celâleddîn Rûmî, *Mesnevî*, çev. Adnan Karaismailoğlu, İstanbul 2004, I/1,39, beyit: 85.

³ Şefik Can, *Hâz. Mevlânâ'da Peygamber Sevgisi*, IX. Mevlâna Milli Kongresi, *Tebliğler*, Selçuk Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayını, Konya 1997, s. 51-62.

⁴ *Mesnevî*'de, -”hilye”, “delâil” ve “şemâil” kitaplarında yaygın olarak yer verilen- Hz. Muhammed'in (sav) bir çok isim ve sıfatı anılır. Bunlardan Mustafa, Muhtar gibi isimler daha çok zikredilir. Bu da Mevlânâ'nın tasavvurunda Hz. Peygamber'in en seçkin ve merkezi öge olmasının yansımasıdır.

⁵ *Mesnevî*, II/4,34-35, beyit: 515-525.

⁶ *Mesnevî*, II/4,29, beyit: 350.

⁷ Eflâkî, *Ariflerin Menkıbeleri*, çev. Tahsin Yazıcı, İstanbul 1995, I,256; R. Öngören, “Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî”, DİA, XXIX,443.

⁸ İnsân-ı kâmil düşüncesini doğrudan Kur'an'dan çıkarmak mümkün olmasa da bazı âyetlerin insân-ı kâmil kâmil düşüncesi istikametinde yorumlandığı görülmektedir. Meselâ Kur'an'da Âdem'in “*halîfelik*” mevkiine sahip olduğu (el-Bakara 2/30), benî Âdem'in mükerrem kılındığı (el-İsrâ 17/70), insanın “*ahsen-i takrim*” üzere yaratıldığı (et-Tîn 95/4), göklerde ve yerde olan her şeyin onun emrine verildiği (el-Câsiye 45/13), kendisine esmanın öğretildiği (el-Bakara 2/31) ve onun emaneti yüklendiği (el-Ahzâb 33/72) ifade edilmektedir. Ayrıca ilk insana ilâhî ruhtan üflendiği, bu mevkiin kıymetini bilenleri Allah'ın kendisine dost kıldığını, Allah'ın bazılarına kendi tarafından ilim verdiğini (el-Kehf 18/65), Hz. Muhammed'in güzel

arasında bir köprü vazifesi görür. Kâmil insan, sözleri doğru, işleri iyi, ahlâkı güzeldir, marifet sahibidir, yani eşyayı ve ondaki hikmetleri gereği gibi bilir. İnsân-ı kâmilin bir başka fonksiyonu da ilâhî varlık için en büyük şahit ve delil olmasıdır. Bu delil, öteki bütün delillerden daha güçlüdür; çünkü ilâhî isim ve sıfatlar hiçbir varlıkta insân-ı kâmilde olduğu kadar parlak bir şekilde görünmez. O, Allah isminin mazharı, yaratılışın gayesi ve Allah'ın halifesidir. Gerçek insân-ı kâmil olan Hz. Peygamber'in bir özelliği de Allah'ın ahlakıyla ahlâklanmış olması bakımından ahlâkî kemale sahip bulunmasıdır.¹

Bu konuda en gözde örnekliği peygamberlik müessesesinin temsilcileri olan peygamberler ve onların başında Hz. Muhammed (sav) sunmuştur. Bu sebeple Mevlânâ, Hz. Muhammed (sav) i özellikle örnek alınacak kişi olarak değişik şekillerde anar. Hz. Peygamber'i hem isim hem de sıfat olarak birçok şekilde zikreder ve Hz. Muhammed (sav) için yaygın olan tüm isim ve sıfatlara eserlerinde yer verir.

Zira Hz. Muhammed (sav), sûreti ve sûreti ile ahsen-i takvîmde² yaratılmış, güzel ahlak sahibi³ ve âlemlere rahmet⁴ bir peygamberdir.

Hz. Muhammed (sav), insanlığın ruhu, akli, ışığı ve kılavuzudur. O (sav) ve ümmeti, insanlığı zaman denizinden geçirip selamet sahiline ulaştıracak olan Nuh ve

örnek (el-Ahzâb 33/21) ve âlemlere rahmet (el-Enbiyâ 21/107) olduğunu bildiren âyetler de tasavvufun insân-ı kâmil konusundaki dayanağının Kur'ân olduğuna delil olarak gösterilmektedir. İnsân-ı kâmil düşüncesinin gelişmesinde hadis literatürü de önemli rol oynamıştır. Meselâ bazıları sahih olmasa da Allah'ın Âdem'i kendi suretinde yarattığını (Buhârî, “*el-İsti'zân*”, 1; Müslim, “*el-Birr*”, 155), aslında ilk olarak Hz. Muhammed'in yaratıldığını, Âdem bedenle ruh arasında iken onun peygamber olduğunu, Hz. Muhammed olmasaydı evrenin yaratılmamış olacağını ifade eden rivayetlerin insân-ı kâmil telakkisinin benimsenip yaygınlaşmasında etkili olduğu kesindir (bkz. Mehmet S. Aydın, “*İnsan-ı Kâmil*”, DİA, XXII,330-331). Seyyid Şerif Cürcânî'ye göre insan-ı kâmil, ilâhî ve kevnî, küllî ve cüz'î bütün âlemleri kendinde toplamış olan insandır. O, ilâhî ve kevnî kitapları bir araya toplayan bir kitaptır. Ruh ve akli yönünden o, Ümmü'l-Kitâb diye adlandırılmış akli bir kitaptır. Kalbi yönünden o, Levh-i Mahfûz'un kitabıdır. Nefsî yönünden ise, mahv ve isbât kitabıdır. O, değerli, şerefli ve tertemiz sayfalıdır ki, onlara ancak zulmânî perdelere temizlenmiş olanlar dokunurlar ve sırlarını idrâk ederler. İlk aklın (akl-ı evvelin), büyük âleme ve onun hakikatlerinin aynına nisbeti, insanî ruhun bedene ve onun kuvvetlerine nisbetidir. Küllî nefis, büyük âlemin kalbidir. Nitekim nefs-i natîka da insanın kalbidir. Bunun içindir ki âlem, büyük insan (insân-ı kebîr) diye adlandırılır (bkz. *Ta'rifât*, çev. Arif Erkan, İstanbul 1997, s. 30).

¹ Mehmet S. Aydın, “*İnsan-ı Kâmil*”, DİA, XXII,331. Mevlânâ'nın engin hoşgörüsünün beslendiği temel esaslara dair şu kısa tahlil ve tespiti yer vermeliyiz. Şöyle ki: İnsan-insan, insan-varlık münasebetlerinde etkin ve belirleyici olan “teorik kuralların tabiatı”, bunların uygulayıcısı konumundaki insanların “hayat tasavvurları”, yapıpı edilemlerin evrensel manada “iyi” ve “adil” olmasında en belirleyici faktörlerdir. İslâm medeniyetinde, insan-insan, insan-varlık münasebetlerini belirleyen ve şekillendiren kaidelerin kaynağı, Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Peygamber (sav) in uygulamasıdır. Bu kaynakların vazettiği teorik kurallar, selim bir tabiata sahiptir. Bunların uygulayıcısı olmuş insanların hayat tasavvurları iki esas üzerine kuruludur: İlki, vahdanî ontolojik düzende en üst noktada duran ve her an âlemde faal olan “Allah”a itaat esastır. İkincisi, “yaratılmışlık” ve “ibadet edilmekten uzaklık” noktasında eşit olan mahlukâta şefkattir. Bu bağlamda Mevlânâ: “Bir ayağı İslâm dininde sâbit, diğer ise yetmiş iki millet üzerinde gezen bir pergel gibiyiz” (Ali Osman Koçkuzu, *Mesnevî'de Hz. Peygamber: Hadis-i Şeriflere Atıflar*, İstanbul 2006, s. 27; R. Öngören, “*Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî*”, DİA, XXIX,445) sözleriyle sahip olduğu engin hoşgörünün kaynağını veciz bir şekilde tarif etmiştir.

² et-Tîn 95/4.

³ el-Kalem 68/4.

⁴ el-Enbiya 21/107.

Nuh'un Gemisi'dir.¹

“-Allah- o nedenle Peygamber’e: “*Ey bürünüp sarınan (Resûlüm)! Kalk, ve (insanları) uyar*”² diye seslendi.

Başına örtüyü çekme, yüzünü örtme. Çünkü dünya şaşkın bir cisimdir, sen ise akılsın.

İddiacıdan utanıp gizlenme sakın. Çünkü sen, parlayan vahiy mumunu taşıyorsun.

Haydi, geceleyin kalk. Çünkü sen mumsun ey sultan; geceleyin mum ayakta durur.

Senin nûrun olmadıkça aydınlık gündüzde bile gecedir. Sana sığınmadıkça, aslan tavşana esiridir!

Ey Mustafa! Bu safâ denizinde kaptanlık et! Çünkü sen, ikinci Nuh’sun.

Her yolda, özellikle deniz yolunda, akıl sahibi bir kılavuz gerekli.

Kalk da bak yol yorgunu kervana. Bak her bir yanda kaptan olmuş bir gulyabani.

Zaman’ın Hızır’ı sensin. Her geminin kurtuluşu sendedir. Ruhullah (Hz. İsa) gibi yalnız yürüme.

Bu topluluğun önünde gökyüzündeki ışık gibisin, güneşe benziyorsun. Halktan kopmayı, köşene çekilmeyi bırak.

Ey Peygamber! Hidayet, Kaf Dağı’na benzer, sen ise Ankâ’sın. İnziya zamanı değil, gir topluma.

Dolunay, geceleyin yürür göğün zirvesine. Köpeklerin sesinden çekinip bırakmaz yürüyüşünü.

Kınayanlar, senin dolunayına ve zirveye yürüyüşüne, tıpkı köpekler gibi havlayıp dururlar.

Bu köpekler, sağırdır ‘susun’ emrine. Senin dolunayına karşı akılsızca havlayıp dururlar.

Terk etme hastayı, ey Şifa! Sağıra kızıp da körü bastonsuz bırakma.

Sen dememiş miydin, köre yolda yardım eden, Allah’tan yüz sevap ve ecir kazanır, diye?

Kim körün kırk adım yürümesine yardım ederse, bağışlanmış ve doğru yola ulaşmış olur, dememiş miydin?

Öyleyse bu fani dünyada, bölük bölük alıp götür körleri.

Yol göstericinin işi budur; sen yol göstericisin. Sen sevinçsin, âhir zaman yasına.

¹ *Mesnevî*, II/4,35, beyit: 353.

² el-Müzemmil 73/1-2.

Ey sakınanların önderi, şu hayale dalanları yola çıkarıp kesin bilgiye ulaştır hadi.
Sana tuzak kurmaya gönlünü kaptıranın boynunu ben vururum; sen neşeyle yürü.

Körlükler katarım körlüğüne. O şeker sanır, oysa ben ona zehir veririm.

Akıllar, benim ışıqla ışıqlanır. Tuzaklar, benim tuzağımdan ders alır”¹

Yukarıda da değinildiği üzere insan-i kâmil mertebesinin zirvesinde Hz. Muhammed (sav) bulunmaktadır. Bu tabirden bahsedildiğinde ilk akla gelen Resûl-i Ekrem (sav) dır. Mevlâna, Hz. Muhammed (sav) den söz ettiğinde insan-i kâmil düşüncesini de kendine mahsus üslubu ile izah etmiş olmaktadır. Şöyle ki:

“Ahmed, eğer o ulu ve yüce kanadını açarsa

Cebrail, ebedî olarak kendinden geçip gider.”²

“O, Hak’ın yüceliğiyle öyle doldu ki Hak dostları ona ulaşamaz”

“Bizim makamımıza ne bir Peygamber, ne melek, ne de ruh erişebilir” dedi, artık düşünün anlayın.

-Peygamber- Biz “*gözü kaymayan ve sınırı aşmayan*”³ kişiyiz; karga değiliz, âlemi renk renk boyayan Allah’ın sarhoşuyuz; bağın bahçenin sarhoşu değiliz” buyurdu.⁴

“O (sav) iyi işlerde imam olan; keremlere, kerâmetlere düzen verendir.”⁵

“Ona benzer ne gelmiştir, ne de gelecek.”⁶

“O olmasaydı feleğin dönüşü, ışıqlı ve meleğe mekan oluşu söz konusu olmazdı.

O olmasaydı denizler heybeti, balığı ve değerli inciye bulmazdı.

O olmasaydı yeryüzü içinde defîne ve dışında yasemin bulmazdı.”⁷

“Taze baht dostumuz, can vermek işimiz-gücümüz; kervanbaşımız da dünyanın övündüğü Mustafa bizim.”⁸

“O aşk madeni,⁹

O cömertlik/kerem denizi,¹⁰

Âlemin de Âdem oğullarının da zirvesi, en büyüğü, en iyisi,

¹ Mesnevî, II/4,66, beyit: 1455-1470.

² Mesnevî, II/4,142, beyit: 3800.

³ Bkz. en-Necm 53/17.

⁴ Mesnevî, I/1,164, beyit: 3950.

⁵ Mevlâna, *Mektuplar*, çev. Abdalbaki Gölpinarlı, İstanbul 1963, s. 17, mektup: VI.

⁶ Mesnevî, II/6,300-3001, beyit: 160-180.

⁷ Mesnevî, II/6,362-363, beyit: 2100-2110.

⁸ Mevlâna, *Divan-ı Kebir*, çev. Abdalbaki Gölpinarlı, Ankara 1992, IV,316, beyit: 3053.

⁹ *Divan*, V, 145, beyit:1681.

¹⁰ Mesnevî, I/2, 254, beyit:2840.

İns ve cinin peygamberi,
İki âlemin güneşi,
Âlemin rahmeti,
Âdemoğullarının övücü...”¹

“O peygamberler öncüsü, safa denizi Mustafa’dır...”²

“Görülmemiş/benzeri (nazîr) olmayan Peygamber...”³

“O seçilmiş, kadri yüce elçi, “*sonra yaklaştı, yakınlaştı*”⁴ makamına yaklaştırılmış olan, “*iki yay kadar kaldı araları yahut daha da yakın*”⁵ ayetiyle durağı bildirilen, önce gelenlerin de hayırlısı, sonra gelenlerin de hayırlısı bulunan, peygamberlerin sonuncusu, varlıkların özü-özeti, apaçık deliller gösteren; sonu, ucu bucağı bulunmayan, kıyaslanamayan bir deniz olan, “*kendisine insanlar arasında yürüyebileceği bir ışıık verdiğimiz kims*e”⁶ âyetiyle şanı övülmüş bulunan; cennetin, cennet bahçelerinin kilidi: sırlarda ve gerçeklerdeki remizleri açan, “(Resûlum!) *Kuşkusuz biz sana Kevser’i verdik*”⁷ fermanı ile âlemi aydınlatan, güneşe eş...”⁸

“Anlam denizi aşktır; her birisi o denizde bir balık, Ahmet ise denizdeki incidir.”⁹

“...Nebi, o ölmeyen aşk ve sevgiden ibarettir. Biri dedi ki: “Niçin minarede yalnız Tanrıyı sena etmeyip Muhammedi de anıyorlar?” Ona dediler ki: “Muhammed’in övülmesi Tanrı’nın senası değil midir sanki?”¹⁰

“Âlemden maksat insandır, insandan maksat da o soluktur.¹¹ Arz, Muhammed’in vücududur. Gökler ise O’nun düşüncesi, tasavvuru ve parlak muhayyilesidir.”¹²

“Peygamber Mekke’yi fethetmeye çalıştı diye nasıl dünya sevgisi ile itham edilir?”

O, imtihan günü (yani miraçta) yedi göğün hazinesine gönlünü ve gözünü kapattı.

Onu görmek için yedi kat göğün ufukları hurilerle ve ruhlarla doldu.

Onun için kendilerini süslediler. Onunsa dosttan gayrisine meyli nerde.

¹ Mevlâna, *Mecâlis-i Seb’a*, çev. Abdülhakî Gölpinarlı Konya 1965, s. 79, meclis: V; *Divan*, IV, 52, beyit: 430.

² *Mesnevî*, I/1,59, beyit: 727.

³ *Mesnevî*, I/2,234, beyit: 2200.

⁴ en-Necm, 53/8.

⁵ en-Necm, 53/9.

⁶ el-En’am, 6/122.

⁷ el-Kevser, 108/1.

⁸ *Mecâlis*, 92, meclis: VII.

⁹ *Divan*, VII, 598, beyit: 7948.

¹⁰ Mevlâna, *Fihri Mafih*, çev. Meliha Ülker Anbarcıoğlu, İstanbul 1990, s. 346.

¹¹ *Mecâlis*, 45, meclis: II.

¹² Eflâki, *Ariflerin Menkıbeleri*, II, 245.

Hakkın yüceliği ile öyle doldu ki Hak dostları ona ulaşamaz.

“Gönderilmiş peygamber, melek ve de ruh –Allah ile- aramıza sığmaz. Öyleyse düşünün.”¹

“Ahmed, o yüce kanadı açarsa Cebrail sonsuza dek kendinden geçip gider. Ahmed, Cebrail'in gözetleme yeri Sidre'den geçince,

Cebrail'e “Hadi ardımca uç!” dedi. Cebrail dedi ki: “Git, git, ben senin eşin değilim”

Tekrar ona, “ey perde yakan! Gel; ben henüz nihai yerime gitmedim” dedi.

-Cebrail-: “Ey benim güzel nurlu arkadaşım! Bir kanat çırpıp buradan ileriye geçsem kanadım yanar” dedi.

Bu hikâyeler hayret içinde hayrettir. Allah has kulları, daha has olanları, görünce kendilerinden geçerler.”²

“Fenâ makamında, fakr ile süslenen kişi Muhammed gibi gölgesiz olur.

Fena makamına vuslat, *‘fakrım benim iftiharımdır’* sırrına ziynettir; Bu kişi, mumun alevi gibi gölgesizdir.”³

“Öyleyse Muhammed peşin yüz kıyametti; çünkü çözüm ve düğümün yok olmasında mahvoldu.

Ahmed bu dünyaya ikinci defa doğdu; O, apaçık olarak yüz kıyamettir.

Ona kıyameti sormaktaydılar: “Ey kıyamet! Kıyamete kadar yol ne kadar?”

Hal/davranış diliyle çokça diyordu: “Kimse mahşere haşri sorar mı?”

Güzel haberli o Peygamber bunun için, “ey kerem sahipleri! ölümden önce ölün” sırrını söyledi.⁴

Gözü padişaktan başkasına kaymadığı⁵ için Muhammed her derdin devası oldu.

Güneşten perdelenmiş olan dünya gecesinde Hakk’a bakıyordu ve ümidi O’ndandı.

İki gözü, “*Biz senin göğsünü açmadık mı, ferahlatmadık mı seni?*”⁶ sürmesiyle sürmelendi, Cebrail'in bile görmeye tahammül edemediğini o gördü.

Hakk'ın sürme çektiği yetim, mükemmel biricik inci olur.

Onun nuru incilerden üstüdür; öyle –ulu- isteneni ister.

¹ Mesnevî, I/1,164, beyit: 3945–3950.

² Mesnevî, II/4,142, beyit: 3800-3805.

³ Mesnevî, II/5,169, beyit: 670.

⁴ Mesnevî, II/6,320, beyit: 750.

⁵ Bkz. en-Necm 53/17.

⁶ el-İnşirâh 94/1.

Hak da adını gören/şahit koydu.

Şahidin araçları, kulağı ve keskin gözüdür; geceleri bile uyanık oluşundan dolayı, sırlar ondan gizlenemez.”¹

Netice itibariyle buraya kadar yapılan nakiller ve bunlar etrafında gelişen tahliller, Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinin, hem Hz. Peygamber (sav) in insan-i kâmil yönünü anlatan veçhesini, hem esaslı bir Hz. Peygamber tasavvurunu ihtiva ettiğini göstermeye kafidir.

¹ *Mesnevî*, II/6,386, beyit: 2855-2865.